

UTICAJ POREZA NA STRANE DIREKTNE INVESTICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

EFFECT OF TAXES ON FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Ivana Damjanović*

APSTRAKT

Rad je usmjeren na istraživanje uticaja poreza na dobit, poreza na plate i drugih vrsta poreza na priliv stranih direktnih investicija (SDI) u Bosni i Hercegovini, posmatrajući period od 2006 do 2014 godine.

U prvom dijelu obrazložiće se dosadašnja istraživanja na temu poreza na dobit i poreza na plate kao i njihovi efekti na SDI, u okviru čega će biti prikazane i informacije o prilivu SDI u Bosnu i Hercegovinu, kao i o kretanju poreskih stopa u državi. Nakon toga će biti objašnjena metodologija i metode prikupljanja podataka. O interpretaciji dobijenih rezultata će biti govora na kraju ovoga rada, gdje će se u tu svrhu koristiti SPSS programa za statističke analize.

Ključne riječi: strane direktne investicije, porez na dobit, porez na plate, Bosna i Hercegovina

ABSTRACT

The article is based on the research of income taxes impact, payroll taxes and other taxes on Foreign Direct Investment (FDI) in Bosnia and Herzegovina, considering the period from 2006 to 2014. The first part will explain the hitherto literature on the subject of income and payroll taxes, as well as their effects on FDI. This will include the information regarding FDI inflow to Bosnia and Herzegovina, as well as the movement of tax rate in the state. After that the methodologies and data collections methods are going to be discussed. The interpretation of the results will be discussed at the end of this paper where SPSS program for statistical analysis will be used.

Keywords: foreign direct investment, corporate income tax, labor tax, Bosnia and Herzegovina

UVOD

Skoro svaka država u svijetu zainteresovana je za privlačenje stranih direktnih investicija. (SDI). SDI mogu generisati nova radna mjesta, doprinijeti razvoju nove tehnologije, a njihov poseban doprinos se ogleda u doprinosu ka razvoju i zaposlenosti u državi. Pored ovoga država ima direktne prihode od SDI kroz oporezivanje plata, profita kompanija u stranom vlasništvu i druge poslovne poreze. SDI također može imati uticaj na domaću privredu kroz efekte prilivanja, kao što su obogaćivanje ljudskog kapitala i uvođenje novih tehnologija i know-how. Kreatori politike bi trebali u kontinuitetu da provjeravaju svoje procedure oporezivanja kako bi mogli privući strane investitore i omogućiti priliv stranih direktnih investicija [OECD, 2008a].

Akademski literatura nije uvijek usaglašena kada je u pitanju definisanje stranih direktnih investicija (SDI), tako da je najefikasnije konsultovati se sa oficijelnim institucijama kao što je OECD. OECD definiše stranu direktnu investiciju kao: „Strane direktne investicije su investicije koje uključuju dugoročne odnose i održavaju trajne interese i kontrolu firme-rezidenta jedne zemlje (investitora strane direktne investicije ili matičnog preduzeća) u preduzeće koje je rezident druge zemlje“. Trajni interes podrazumijeva postojanje dugoročnih odnosa između direktnog investitora i preduzeća, te značajan stepen uticaja na upravljanje preduzeća”. [OECD, 2008b]. OECD je dalje proširio ovu definiciju: “Postotak ili više od uobičajenih akcija ili moći glasa u preduzeću”. [OECD, 2008b]. Veoma važan aspekt ove definicije stranih direktnih investicija jeste “trajni interes”, “dugoročni odnos”, te “visok stepen uticaja”, iako je ovaj zadnji dio postao manje važan u posljednjih nekoliko godina [Lipsey, R. E., et al., 1999, p. 307-362].

Vlada ima na raspolaganju mnoga oruđa za oporezivanje koja se mogu koristiti za finansiranje njihovih aktivnosti. Ova oruđa oporezivanja uključuju lične poreze i poreze na dobit, poreze od prodaje, poreze na dodanu vrijednost, poreze vlasništva i mnoge druge. Vlada obično uzima u obzir efekte njihovog oporezivanja

* *ivana.88damjanovic@gmail.com*

na ekonomske aktivnosti i investicije, a u ovom slučaju i na strane direktne investicije. Poreska politika je jedna od ključnih stvari koje utiču na priliv stranih direktnih investicija u jednoj državi. Međutim, većina prethodnih istraživanja o uticaju poreza na SDI, odnose se na poreze koji su nametnuti korporacijama ili na kapitalni prihod. Malo pažnje se posvetilo drugim tipovima oporezivanja, kao što su porezi na radnike i potrošače. Naravno, postoji mogućnost da i drugi porezi mogu imati uticaj na SDI. Porezi na plate povećavaju troškove na zaposlene, a ekonomije sa visokim porezima na plate mogu doživjeti odliv SDI [OECD, 2006]. Bosna i Hercegovina ima veoma atraktivan porez na dobit (oko 10%), međutim, zato ima visoke poreze na plate, PDV i druge poreze, a nizak nivo priliva SDI u BiH bi se mogao objasniti na osnovu ovoga.

Osnovni cilj ovog rada jeste istraživanje efekta poreza na dobit, poreza na plate i drugih poreza na prilive stranih direktnih investicija u Bosni i Hercegovini, za period od 2006 do 2014 godine. Konkretnije, svrha je identifikovati da li povećanje odnosno smanjenje stope poreza na dobit kao i stope poreza na plate iziskuju povećanje, odnosno smanjenje priliva stranih direktnih investicija. Pored navedenog, cilj istraživanja je dobijanje odgovora na pitanje da li promjene u broju različitih vrsta poreza koje treba platiti i vremena potrebnog za plaćanje imaju efekta na priliv SDI u BiH.

Kako bi se realizovao postavljeni cilj, za potrebe ovog istraživanja koristiće se Teorijska istraživanja, Internet istraživanja, a podaci o prilivu SDI prikupljeni su od CB BiH, dok su informacije o raznim poreskim stopama i kompleksnosti oporezivanja dobijeni od godišnjeg izvještaja PricewaterhouseCoopers „Paying Taxes“. Za analiziranje ovih podataka korišten je Pirsonov koeficijent korelacije.

TEORIJSKA RAZMATRANJA O UTICAJU POREZA NA SDI

Kao što je pomenuto u prethodnom dijelu, postoji nekoliko poreza koje je važno uzeti u obzir prilikom istraživanja njihov efekta na priliv stranih direktnih investicija u jednu državu. Akademska istraživanja su podijeljena na dvije najvažnije vrste poreza: porez na dobit i porez na plate. Postoje i drugi porezi koji mogu uticati na priliv SDI u državu, međutim vrlo malo je istraživanja koja su bazirana na tu vrstu. Pomenuta dva načina oporezivanja su takođe i dio metodologije, a koja su to dosadašnja istraživanja koja govore na tu temu slijede u nastavku.

Logično je pretpostaviti da SDI reaguju na porez na dobit ali postoje empirijski i teoretski dokazi da bi takav način razmišljanja mogao biti varljiv i empirijski nerelevantan. Preduzećima je dozvoljeno da prebace profit gdje je oporezivanje najniže kroz transfer cijena i interno ugovaranje dugova, i na taj način odvajaju mjesto proizvodnje i profita [Bénassy-Quéré A., et al., 2005, p. 583-603].

Iako postoje brojni razlozi zašto razlika u porezima na dobit nema efekta na SDI, neki empirijski dokazi demonstriraju da multinacionalne kompanije reaguju na poreski podsticaj, bilo u vidu poreskih odredbi ili poreskih stopa [Hines Jr, J. R., 1999, p. 305-332]; [Gordon, R. H., Hines Jr, J. R., 2002, p. 1935-1995]. Jedna studija pokazuje da semi-elastičnost SDI na poreze na dobit oscilira od -22.7 do +13.2, sa prosjekom između -3.3 i -4.4, u zavisnosti da li se u obzir uzimaju i nerelevantni podaci [De Mooij, R. A., Ederveen, S., 2003, p. 673-693]. S druge strane postoji istraživanje koje pokazuje punu elastičnost SDI na porez na dobit, a koja se nalazi između -0.6 i -2.8, opet u zavisnosti koji metod se koristi za mjerenje [Desai, M.A., et al., 2004, p. 2722-2744].

Pored navedenih dosadašnjih istraživanja o uticaju poreza na dobit na strane direktne investicije, postoje i ona koja su koncipirana u smislu da mjere razne vrste stranih direktnih investicija i poresku sensitivnost, kao što su akvizicije protiv novih postrojenja i ekstenzija (Swenson, 2000), ili reinvestirane zarade protiv direktnih transfera [Slemrod, J. B., 1990, p. 79-122].

Prilikom provođenja Teoretskog istraživanja došlo se do spoznaje da postoji veoma malo literature koja direktno ispituje efekte poreza na plate na SDI, iako rezultati nekih anketa pokazuju da porezi na plate zaista imaju uticaj na lokalizaciju kompanija i njihove investicione odluke. S obzirom da je porez na plate usko povezan sa troškovima na radnike kompanija, važno je pomenuti onu literaturu koja se fokusira na njihov uticaj na SDI. Postoji nekoliko studija koje ispituju uticaj troškova radne snage na odluke SDI. Veliki broj dokaza govori o tome da troškovi na radnu snagu imaju uticaj na odluke lokalizacije. Jedna studija pokazuje da troškovi na plate imaju jak negativni uticaj na prilive SDI iz SAD i Švedske. U njoj je objašnjeno da države

sa jeftinom radnom snagom nižih vještina privlače mnogo više SDI nego države u kojima su troškovi na istu radnu snagu veći [Braunerhjelm, P., Lindqvist, T., 1999, p. 483-497]. S druge strane nalazi se i studija koja govori da visoki troškovi na radnu snagu i plate negativno utiču na prilive FDI u Njemačku i Švedsku [Becker, S. O., et al., 2005, p. 693-731]. Pored ovih, identifikovan je i uticaj troškova na radnike i plate za kompanije koje su locirane u Kini za period između 1985 i 1995, gdje se došlo do zaključka da ovi troškovi imaju negativan uticaj na prilive SDI u 29 kineskih provincija [Cheng, L. K., Kwan, Y. K., 2000, p. 379-400].

OPOREZIVANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Poreska politika u Bosni i Hercegovini je veoma kompleksna i teška za razumjeti. Ova kompleksnost postoji u situaciji kada su u pitanju strani investitori koji imaju želju da investiraju u državu, i upravo to je jedna od osnovnih stvari koje utiče i umanjuje priliv SDI u BiH.

Bosna i Hercegovina je politički decentralizovana i sastoji se od dva entiteta, federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS) sa trećom regijom Brčko Distrikt koje ima svoju lokalnu vladu. Direktni porezi se formiraju na nivou entiteta, dok se indirektni porezi regulišu na državnom nivou. Poreske politike u ovim entitetima su različite u mnogim pogledima koji uključuju: definicije poreskih obveznika kada su u pitanju porezi na dobit, način plaćanja poreza, način računanja poreza na dobit, poreski podsticaji i ostalo [PricewaterhouseCoopers, 2014a].

Tabela 1: Poređenje plaćanja poreza između BiH, Evrope i Centralne Azije i OECD

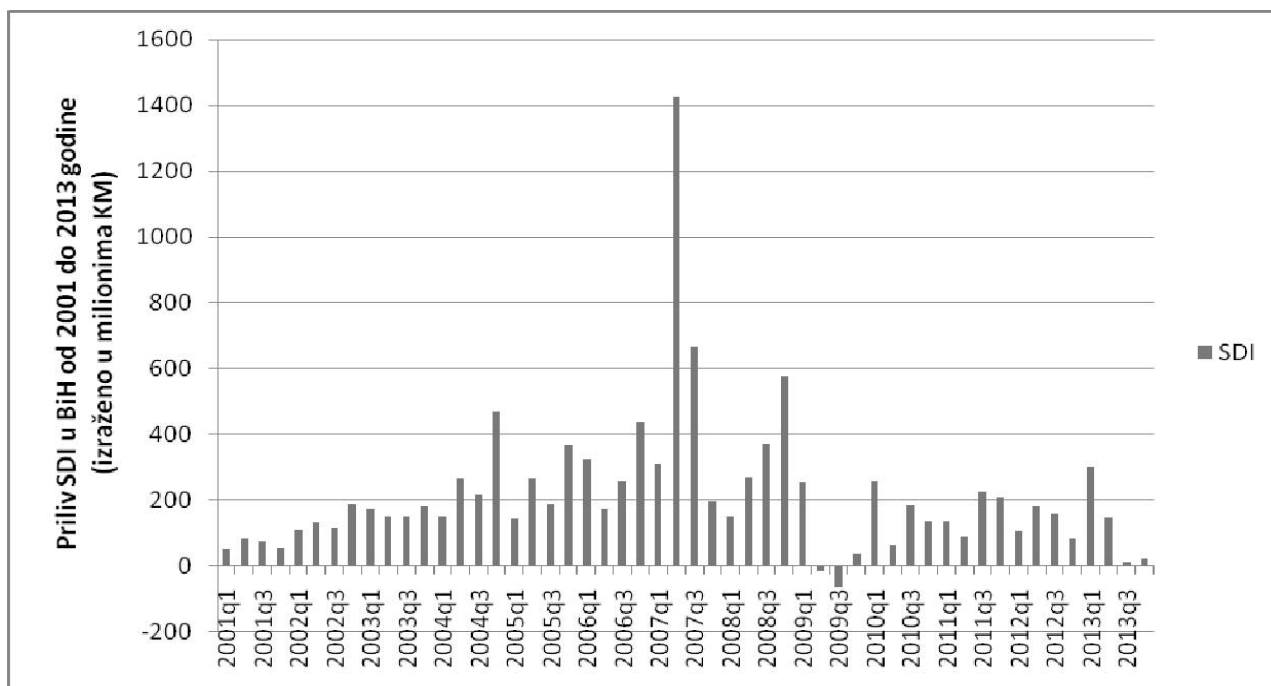
Pokazatelj	Bosna i Hercegovina	Evropa i Centralna Azija	OECD
Isplata (# godišnja)	45.0	20.5	11.8
Vrijeme (godišnje sati)	407.0	234.3	175.4
Porez na dobit (%)	7.2	10.4	16.4
Porez na plate i doprinose (%)	13.5	21.4	23.0
Ostali porezi(%)	2.6	3.1	1.9
Ukupna poreska stopa (% profit)	23.3	34.9	41.3

Izvor: [PwC's Paying Taxes 2015: The Global Picture]

U Tabeli 1. nisu prikazane informacije o zakonskim poreskim stopama, nego su podaci prikupljeni od PwC, Paying Taxes 2015: The Global Picture, gdje se uzimaju u obzir poreske subvencije i olakšice koje se dodjeljuju poreskim obveznicima. Na osnovu prezentovanih informacija uočava se da Bosna i Hercegovina ima iznenađujuće niske poreske stope u odnosu na Evropu i Centralnu Aziju, a i u odnosu na OECD države. Porezi na dobit, porezi na plate i ukupne poreske stope su skoro dva puta manje nego isti poreski parametri u državama OECD. Ono što je zabrinjavajuće jeste kompleksnost kada je u pitanju broj godišnjih plaćanja poreza i vremena neophodnog da bi se izvršilo plaćanje poreza u BiH, u odnosu na Evropu, Aziju i OECD države. Ovo se može objasniti sa kompleksnom državnom strukturom o kojoj smo pričali ranije.

STRANE DIREKTNE INVESTICIJE U BIH

Srazmjerno brzini koju su zemlje u tranziciji ostvarivale u transformaciji, reformi i određenom stepenu ekonomske stabilizacije i rasta, rasla je i uloga koju imaju SDI u tim zemljama. Uspješan ekonomski mehanizam zemlje potencijalnog domaćina ulaganja u kombinaciji sa stabilnim makroekonomskim uslovima predstavljaju važan faktor za privlačenje stranog kapitala. Svaka država mora biti svjesna činjenice da je upravo ona odgovorna za stvaranje privlačnog okruženja za strane investitore, a pod tim se podrazumijeva održavanje zdravog i konkurentskog domaćeg sektora, pravni i institucionalni okviri trebaju da podstiču ulaganja bez diskriminacije, fleksibilno tržište radne snage itd. Prednosti koje uživa BiH vezane za privlačenje stranih investicija su: povoljan geografski položaj, jasna evropska perspektiva, zatim, preduzeća u BiH imaju bogatu tradiciju uspješnog sudjelovanja u međunarodnim projektima širom svijeta, visoko kvalifikovanu i motivisanu radnu snagu, kao i stabilnu valutu vezanu za euro. Poseban značaj stranih stranih direktnih ulaganja za BiH a i zemlje Jugoistočne Evrope ogleda se u uvozu proizvodnog i organizacijskog znanja (knowhow) stranih kompanija, što je bez sumnje važno prilikom restrukturiranja ekonomija u tranziciji prema konkurentnijem sistemu.

Grafikon 1. Priliv stranih direktnih investicija u Bosnu i Hercegovinu

Izvor: Centralna Banka Bosne i Hercegovine

Na grafikonu 1. je prikazan priliv SDI u BiH na kvartalnom nivou, u periodu od prvog kvartala 2001 pa sve do zadnjeg kvartala 2013 godine. Kao što je evidentno, najveće strane direktne investicije desile su se u 2007 godini – 2,598 miliona KM – zahvaljujući privatizaciji određenih državnih firmi. U 2008 godini bilo je zadovoljavajućih 1,367 miliona KM bez nekih većih privatizacija i sa pozitivnom strukturom investicija – proizvodni sektor i investicije u zelene površine. Nažalost u 2009 godini globalna ekonomska kriza je pogodila priliv SDI, i u 2013 godini SDI je iznosio mizernih 210 miliona KM, i samim tim predstavljao je pad od skoro 60% u odnosu na 2012. U proteklih nekoliko godina, priliv SDI u BiH bio je prilično stabilan, sa oko 500-600 miliona godišnje.

METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU

Podaci koji su korišteni su prilivi SDI u BiH i razne poreske stope i poreske kompleksnosti u državi. Podaci vezani za priliv SDI prikupljeni su od Centralne Banke BiH, i to na kvartalnom nivou od prvog kvartala 2007 do četvrtog kvartala 2013. Informacije o raznim poreskim stopama i kompleksnosti oporezivanja u BiH prikupljeni su od godišnjeg izvještaja PricewaterhouseCoopers „Paying Taxes“ o porezima iz 198 zemalja širom svijeta, koje su oni kalkulirali od 2007 godine. Njihova metodologija prikupljanja podataka objašnjena je u slijedećem dijelu.

Za analiziranje ovih podataka korišten je Pirsonov koeficijent korelacije. Korelacija nam može dati podatke da li postoji neka veza ili odnos, i može nam pokazati njenu jačinu i smjer. Kada su dvije varijable usko povezane kaže se da postoji korelacija. U suštini, istraživanja koja koriste korelaciju ispituju do kojeg stepena su dvije ili više varijabli povezani. Za dobijanje koeficijenta korelacije kao i za interpretaciju rezultata korišćen je SPSS program za statističke analize.

ANALIZIRANJE PODATAKA I INTERPRETACIJA DOBIJENIH REZULTATA

U ovom dijelu rada analiziraće se prikupljeni podaci i rezultati istraživanja. Prvo će biti prikazan grafikon koji poredi kvartalne prilive SDI u BiH u periodu od 2006 do 2013 godine i razne poreske stope u istom periodu (porez na dobit, plate i drugo) kako bi imali vizuelno predstavljeno kretanje između ovih varijabli.

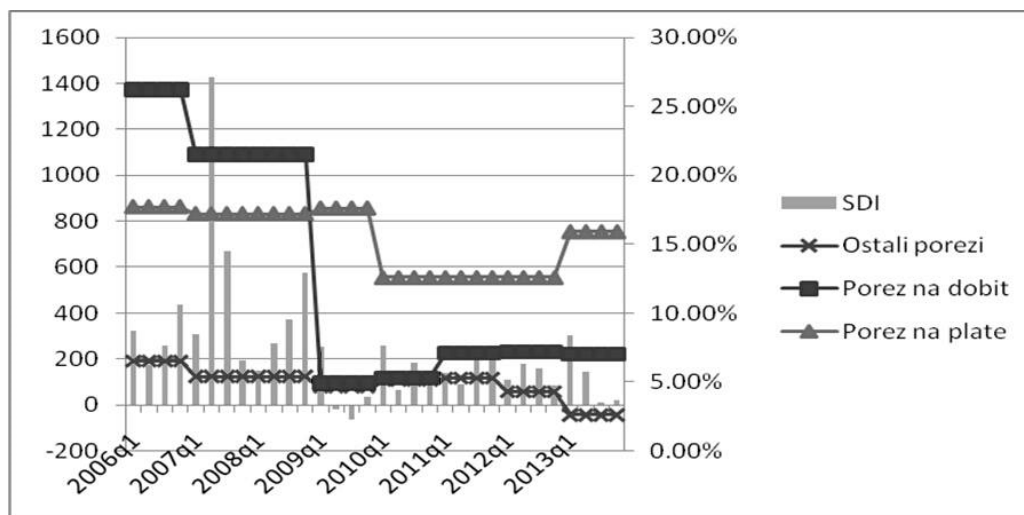
U narednom dijelu ovog poglavlja, analiziraće se brojne korelacije između priliva SDI i poreskih stopa, ali takođe između priliva SDI i kompleksnosti poreza u BiH koristeći podatke kao što su broj poreskih plaćanja i

vremena provedenog da bi se napravio poreski izvještaj u BiH. Podaci vezani za priliv SDI u BiH su na kvartalnom nivou, a podaci vezani za razne poreske stope su na godišnjem nivou.

VIZUELNA INTERPRETACIJA SDI I RAZNIH PORESKIH STOPA

Sljedeći dio analize podataka namijenjen je za prikazivanje slike koja pokazuje kvartalno kretanje priliva SDI za BiH zajedno sa godišnjim kretanjem raznih poreskih stopa u ovoj državi.

Grafikon broj 2. pokazuje navedene podatke.

Grafikon 2. Kretanje priliva SDI i poreskih stopa za period od 2006 do 2013

Izvor: PwC-ov Paying Taxes: The Global Picture (2006-2013)

Kao što se vidi sa prethodne slike, ne postoji značajan odnos kretanja između priliva SDI u BiH i raznih poreskih stopa za period između 2006 i 2013 godine koji se može uočiti golim okom gledajući podatke po prvi put.

Porez na dobit je možda i najviše u korelaciji ako samo gledamo na grafikon iznad. Kako se priliv SDI smanjuje između četvrtog kvartala 2008 i prvog kvartala 2009 godine, porez na dobit je pratio ovo smanjenje sa strmim padom sa od preko 20% na manje od 5%. Drugi trend koji je uočljiv je između SDI i stope poreza na dobit između 2011 i 2013 godine, gdje stopa poreza na dobit ostaje jednaka sve vrijeme, a SDI oscilira u dijelu oko 100 miliona KM. Trend koji se može uočiti jeste da SDI i stope poreza na dobit se kreću u istom smjeru, što je prilično čudno jer je za očekivati obrnuti odnos između ovih varijabli. Kako bismo bili sigurni u vezi ovog odnosa između ove dvije varijable, potrebno je uraditi analizu korelacije.

Stopa poreza na plate i druge poreske stope i njihova povezanost sa prilivom SDI u BiH veoma je teško interpretirati samo gledajući grafikon. Ove dvije poreske stope izgleda da nemaju vizuelno vidljivih korelacionih kretanja sa SDI. Korelacione analize su potrebne i za ove varijable, kako bi se sa sigurnošću moglo reći da li ima neka veza među varijablama.

ANALIZA UTICAJA POREZA U BIH NA STRANE DIREKTNE INVESTICIJE

Kao što je već pomenuto u prethodnom dijelu, zbog sigurnosti u prirodu veze između priliva SDI u BiH i raznih poreskih stopa, potrebno je uraditi analizu korelacije. U ovom poglavlju urađena je analiza korelacije između priliva SDI i: poreza na dobit, poreza na plate, drugih poreza, broja godišnjih poreskih plaćanja, i vremena koje je potrebno da se uskladi poreski izvještaj u BiH. Razne tabele dobijene u SPSS programu za statističku analizu biće prezentovane, zajedno sa njihovim objašnjenjima.

KORELACIONA ANALIZA O VEZI PRILIVA SDI I STOPE POREZA NA DOBIT

Tabela 2. pokazuje rezultat korelacione analize izvršenoj na ispitivanju korelacije između priliva SDI u BiH i stope poreza na dobit u ovoj državi. Porez na dobit je bilo potrebno konvertovati u ove vrijednosti kako bi se mogao postići normalan raspored, a samim tim i vjerodostojnije statističke testove.

Tabela 1: Korelacija između priliva SDI i stope poreza na dobit

		SDI priliv	Stope poreza na dobit
SDI priliv	Pearson Correlation	1	.527**
	Sig. (2-tailed)		.002
	N	32	32

** . Korelacija je značajna na nivou 0.01 (2-tailed).

Izvor: Rezultati iz SPSS programa (izrada autora)

Kao što se vidi u tabeli, postoji jaka pozitivna korelacija između priliva SDI u BiH i stope poreza na dobit. Ovo je isti zaključak do kojeg smo došli kada smo vizuelno posmatrali kretanja između ovih varijabli. U ovom slučaju p-vrijednost „2-tailed“ korelacije za ove varijable iznosi 0.002, što je mnogo manje od 0,05. Ovo nam govori da postoje značajni dokazi da su ove dvije varijable u korelaciji. Kada pogledamo Pearson-ov koeficijent korelacije od 0.527, možemo primjetiti da je ova korelacija visoko pozitivna. To znaci da kada se stopa poreza na dobit u BiH poveća, priliv SDI u državi se takođe povećava. Ovo je veoma čudan rezultat, pogotovo kada se uzme u obzir da su mnoga istraživanja u drugim člancima pokazala da povećanje stope poreza na dobit ima negativan uticaj na priliv SDI u državi (De Mooij and Ederveen, 2003; Desai et al., 2004). Mogući razlozi za ovakve rezultate mogu biti priroda podataka koji su korišteni u testiranju i vremenski period za koji su uzeti podaci.

ANALIZA KORELACIJA IZMEĐU PRILIVA SDI, POREZA NA PLATE I DRUGIH POREZA

Sljedeća tabela demonstrira rezultate analize korelacije između priliva SDI u BiH i stope poreza na plate i stope drugih poreza u ovoj državi. Kao i u prvom slučaju, podaci su se morali konvertovati u arcsinus vrijednosti kako bi se stvorio normalan raspored podataka i veći nivo vjerodostojnosti statističkih testova.

Tabela 2: Korelacija između priliva SDI i poreskih stopa na plate i druge poreze

		Priliv SDI	Stope poreza na plate	Stope drugih poreza
Priliv SDI	Pearson Correlation	1	.276	.306
	Sig. (2-tailed)		.127	.089
	N	32	32	32

Izvor: Rezultati iz SPSS programa (izrada autora)

Kao što se vidi sa tabele iznad, nema značajne korelacije između priliva SDI u BiH i poreskih stopa na plate i druge poreze u ovoj državi. P-vrijednosti koeficijenta korelacije za ove varijable iznose 0.127 i 0.089, što je iznad 0,05. Ovo nam govori da nema dovoljno statističkih dokaza da zaključimo da postoji korelacija među ovim varijablama. Isto smo zaljučili i kada smo vizuelno posmatrali kretanja među ovim varijablama. Na osnovu ovoga se može se sa sigurnošću reći da promjene u stopama poreza na plate i druge poreze nemaju efekta na priliv SDI u BiH, barem kada gledamo na podatke u periodu od 2006-2013 godine.

ANALIZA KORELACIJE IZMEĐU PRILIVA SDI I KOMPLEKSNOŠTI POREZA

Tabela 4. prikazuje rezultate korelacione analize između priliva SDI u BiH i broja poreskih plaćanja kao i vremena potrebnog za plaćanje poreza u ovoj državi.

Tabela 4: Korelacija između priliva SDI i kompleksnosti poreza

		Priliv SDI	Broj tipova poreza koje treba platiti	Vrijeme potrebno za plaćanje
Priliv SDI	Pearson Correlation	1	.202	-.167
	Sig. (2-tailed)		.267	.360
	N	32	32	32

Izvor: Rezultati iz SPSS programa (izrada autora)

Na osnovu podataka prezentovanih u tabeli 4. vidi se da ne postoji značajna korelacija između priliva SDI u BiH i broja različitih vrsta poreza koje treba platiti i vremena potrebnog za plaćanje u ovoj državi. P-vrijednosti koeficijenta korelacije iznose 0.267 i 0.360, a oboje iznosi više od 0,05. Ovo nam govori da nema dovoljno statističkih dokaza da zaključimo da postoji korelacije između ovih varijabli, ali sa sigurnošću možemo zaključiti da promjene u broju različitih vrsta poreza koje treba platiti i vremena potrebnog za plaćanje nema nikakvog efekta na priliv SDI u BiH, barem ne kada gledamo na podatke za period od 2006 do 2013 godine.

ZAKLJUČAK

Rad je koncipiran na ispitivanju i istraživanju mogućih efekata raznih poreskih stopa na priliv SDI u BiH, te se došlo do spoznaje čiji su rezultati veoma interesantni. Koeficijent korelacije je korišten kako bi se izmjerila veza između kvartalnih priliva SDI i raznih poreskih stopa kao što su: porez na dobit, porez na plate i druge poreske stope. Ovaj rad takođe pokušava ispitati koeficijent između priliva SDI i kompleksnosti poreskog sistema u BiH, koji definišemo kroz broj različitih vrsta poreza koje je potrebno platiti i vrijeme koje je potrebno kako bi se izvršila plaćanja na godišnjem nivou.

Rezultati ovog statističkog testa, gdje je korištena Pearson-ova korelacija, pokazuje da samo jedna od poreskih varijabli ima značajnu povezanost sa prilivom SDI u BiH. Kalkulacije stope poreza na dobit imaju značajan i pozitivan koeficijent korelacije sa prilivom SDI. Dobijeni rezultat je drugačiji od empirijskih istraživanja u ovom polju. Nije logično pretpostaviti takvo nešto, na primjer da povećanje poreza na dobit rezultira sa povećanjem priliva SDI u toj državi. Druge poreske varijable kao što su stope poreza na plate i stope drugih poreza, broj tipova poreza za plaćanje i vremena koje je potrebno da bi se izvršila plaćanja u mom istraživanju nemaju značajnu vezu niti uticaj na priliv SDI u BiH.

Što se tiče rezultata u vezi odnosa između poreza na dobit i priliva SDI u BiH, i s obzirom da nema veze između drugih poreskih varijabli sa prilivom SDI u ovoj državi koje se koristilo u istraživanju, važno je napomenuti da treba sagledati i druge faktore kako bi se objasnio SDI u jednoj državi. Jedna studija je pokazala da ekonomski faktori kao što su stopa inflacije, dostupnost prirodnih resursa, veličina tržišta, i otvorenost trgovine imaju značajan uticaj na priliv SDI u jednoj državi. Ista studija je pokazala da ekonomski faktori imaju veći uticaj na SDI nego institucionalne i političke determinante (kao što u poreske stope) [Jadhav, P., 2012, p. 37].

Nejasni rezultati u ovom radu mogu se objasniti izborom statističkih testova koji su se koristili za SDI i poreske varijable. Druga empirijska istraživanja su ispitivala efekte poreza na priliv SDI u drugim državama, koristeći testove elastičnosti i semi-elastičnosti [De Mooij R. A., and Ederveen S., 2003, p. 673-693]. Moguća objašnjenja i preporuke da bi se izbjegli nejasni rezultati, kao što su u ovoj studiji, može biti i u vezi sa vremenskim periodom podataka koji u se ispitivali, te detalji istih. Uzeti su u obzir samo podaci od 2006 do 2013, a da bi se dobili bolji rezultati, trebao bi se razmatrati veći raspon godina. Jedna od preporuka jeste i da se poveća nivo detalja podataka u vezi sa porezima, jer se u ovom istraživanju raspolagalo sa podacima o porezima na godišnjem nivou, gdje bi kvartalni podaci bili mnogo bolji.

LITERATURA

- [1] OECD, (2008a). *Tax Effects on Foreign Direct Investment - Recent Evidence and Policy Analysis*, OECD Tax Policy Stud.
- [2] OECD, (2008b). *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, 4th ed. Paris.
- [3] Lipsey, R.E. Feenstra, R.C. Hahn, C.H. Hatsopoulos, G.N. (1999). *The role of foreign direct investment in international capital flows*, International Capital Flows, University of Chicago Press

- [4] OECD, (2006). Policy Framework for Investment, www.oecd.org/daf/investment/pfi.
- [5] Bénassy-Quéré, A., Fontagné, L., Lahrèche-Révil, A., (2005). *How does FDI react to corporate taxation?* Int. Tax Public Finance 12
- [6] Tiebout, C.M. (1956). *A pure theory of local expenditures*, The Journal of *Political Economy*
- [7] Baldwin, R.E., Krugman, P. (2004). Agglomeration, integration and tax harmonisation. Eur. Econ. Rev. 48
- [8] Ludema, R.D., Wooton, I. (2000). *Economic geography and the fiscal effects of regional integration*, Journal of *International Economics*
- [9] Hines Jr, J.R. (1999). *Lessons from behavioral responses to international taxation*, Natl. Tax J.
- [10] Gordon, R.H., Hines Jr, J.R. (2002). *International taxation. Handb*, Public Economics
- [11] De Mooij, R.A., Ederveen, S. (2003). Taxation and foreign direct investment: a synthesis of empirical research, Int. Tax Public Finance 10
- [12] Desai, M.A., Foley, C.F., Hines Jr, J.R. (2004). Foreign direct investment in a world of multiple taxes, J. Public Econ.
- [13] Slemrod, J.B. (1990). *Tax effects on foreign direct investment in the United States: Evidence from a cross-country comparison*, *Taxation in the Global Economy*, University of Chicago Press
- Braunerhjelm, P., Lindqvist, T. (1999). *Utvandrarna-effekter och drivkrafter bakom huvudkontorsflytte*,. Ekon. Debatt 27
- [14] Egger, P., Maria Radulescu, D. (2011). *Labor Taxation and Foreign Direct Investment**, Scand. J. Econ. 113
- [15] Braconier, H., Norbäck, P.-J., Urban, D. (2005). *Multinational enterprises and wage costs: vertical FDI revisited*, J. Int. Econ. 67
- [16] Becker, S.O., Ekholm, K., Jäckle, R., Muendler, M.-A. (2005). *Location choice and employment decisions: a comparison of German and Swedish multinationals*, Rev. World Econ. 141
- [17] Cheng, L.K., Kwan, Y.K. (2000). *What are the determinants of the location of foreign direct investment? The Chinese experience*. J. Int. Econ.
- [18] PricewaterhouseCoopers, 2014a. *Doing Business in Bosnia and Herzegovina*.
- [19] PricewaterhouseCoopers, 2014b. *Paying Taxes 2015: The Global Picture*
- [20] Centralna Banka Bosne i Hercegovine
- [20] Jadhav, P. (2012). *Determinants of foreign direct investment in BRICS economies: Analysis of economic, institutional and political factor*, Procedia-Soc. Behav. Sci. 37
- [21] Swenson, D.L. (2000). *Transaction type and the effect of taxes on the distribution of foreign direct investment in the United States*, International Taxation and Multinational Activity, University of Chicago Press